

O tele, štáte a potrebe

Sexuálna asistencija je sex work. Sex work je práca, ktorá môže byť vykonávaná za rôznych podmienok. Práca si zaslúži uznanie. Telesné znevýhodnenie je o bariérach. Bariéra je tam, kde ju postavíme. Tento text je o bariérach, ktoré stoja medzi mnohými z nás a orgazmom.

Robert McRuer píše, že ľudia s telesným znevýhodnením a ich sexualita figurujú v predstavách majoritnej spoločnosti väčšinou v dvoch formách. Vidia ich buď ako presexualizovaných divochov, alebo ako asexuálne stvorenia. Je zjavné, že sexualita ľudí s telesným znevýhodnením bude v očiach ich okolia problém. Sex je pre nich zdrojom pôžitku i útlaku. Je ale sex právom, ku ktorému majú mať prístup?

PRÍSTUP K ŠTÁTU, PRÍSTUP K SEXU

V roku 2001 vyhral v Holandsku súdny spor so štátom občan, ktorý požadoval, aby mu v rámci zdravotných benefitov boli preplácané aj sexuálne služby, teda tzv. sexuálna asistencija. Odvtedy Holandsko považuje sexuálnu asistenciju pre ľudí s telesným znevýhodnením za právo, ktorého sa môžu jeho občania a občianky dožadovať. Od roku 2015 je sexuálna asistencija možnosťou aj v Českej republike. Túto službu iniciovala organizácia ROZKOŠ bez RIZIKA, ktorá obhajuje práva ľudí v sex biznise a v minulosti pracovala s ľuďmi, ktorí sexuálnu asistenciju poskytujú. Asistencija je tak v súčasnosti dostupná ľuďom s mentálnym a telesným postihnutím či seniorom a seniorkám. Sex work však nie je inštitucionalizovanou formou práce v Českej republike, takže nemôže byť ani štátom hradenou službou.

„Reagovali sme na to, čo sa dialo, keď sme túto tému priniesli do Čiech a otvorili sme o nej diskusiu. Zrazu sa po konferencii objavilo množstvo ľudí, ktorí sa nás pýtali, kde sa môžu k takejto službe dostať,“ povedala Lucie Šídová, bývalá expertka organizácie ROZKOŠ bez RIZIKA. V súčasnosti pôsobí v organizácii Freya, ktorá poskytuje rôzne kurzy na témy ako sexualita seniorov a senioriek či „Sexuální pomůcky pro osoby s hendikepem aneb sexualita pěti smysly“. Sexuálna asistencija je jednou z tém, ktorými sa organizácia Freya zaoberá. Sexuálnu asistenciju pre ľudí s telesným znevýhodnením cez svoje aktivity aj propagujú. Podľa Šídovej využívajú služby dostupných sexuálnych asistentiek väčšinou ľudia s pohybovým hendikepom.

Áno, sú to väčšinou len ženy, ktoré poskytujú asistenciju. Sex work poskytujú v našom geografickom priestore najmä ženy mužom. Preto v organizácii ROZKOŠ bez RIZIKA pracovali primárne s ľuďmi, ktorí chceli participovať. Boli to ženy, ktoré poznali a ktorým dôverovali. V ideálnom svete by podľa nej zapojili aj mužov zo sex biznisu. Šídová mi však vysvetlila, že sexuálnu asistenciju poskytujú aj ženy ženám: „Dotyky a hľadanie, možnosť pre niektoré klientky pocítiť a prežívať svoju sexualitu po prvýkrát je niekedy lepšie s inou, skúsenou ženou.“

SEX A SÚHLAS

Organizáciu Freya vyhľadávajú rôzni ľudia z rôznych dôvodov. Okrem potenciálnych a už skúsených sexuálnych asistentiek, ktoré sa môžu na organizáciu vždy obrátiť, Freya tiež školí rôzne iné typy klientov a klientok. Sú nimi aj pomáhajúce profesie v zariadeniach, ktoré poskytujú starostlivosť ľuďom s mentálnym a telesným znevýhodnením. Misia organizácie Freya zostáva zatiaľ radikálne zrejma – hovoriť o tom, že klienti a klientky zariadení majú sexualitu, ktorá sa vyvíja, majú práva a majú potreby. V tomto kontexte však musia čeliť aj kritike. „Vela zariadení začne riešiť sexualitu svojich klientov a sexuálnu asistenciju až v čase, keď sa prejaví problém, ako napríklad obťažovanie. Naším cieľom je primárne školiť zamestnancov zariadení o tom, ako k sexualite klienta pristupovať. Sexuálna asistencija je jednou z možností, o ktorej s nimi hovoríme.“ Je teda sexuálna asistencija niečo, čo vyžaduje okolie človeka so znevýhodnením? A ako v sťaženej komunikácii získať súhlas klienta a klientky?

Podľa Šídovej je sexuálna asistencija službou, v ktorej treba zohľadniť všetky zapojené strany. Mnoho žien v sex biznise prechádza na sexuálnu asistenciju, čo zlepšuje ich pracovné podmienky. Opatrovníci vyhľadávajú sexuálnu asistenciju pre svojich klientov a príbuzných, ak majú pocit, že má zverená osoba o ňu záujem. Súhlas môžu klienti a klientky so znevýhodnením artikulovať napríklad pomocou výukových kariet, ktoré sú zamerané na sexuálnu výchovu – explicitné

obrázky s popismi, ktoré vysvetľujú, aké možnosti sú dostupné (hľadanie, masturbácia či iné formy styku).

O KVALITE ŽIVOTA

Anne Finger vo svojej eseji *Forbidden Fruit* píše: „Sexualita je často zdrojom nášho najhoršieho útlaku, je aj zdrojom najväčšej bolesti. Je oveľa ľahšie hovoriť a formulovať stratégie na boj s diskrimináciou v zamestnaní, vzdelaní a bývaní. Je to oveľa ľahšie ako hovoriť o našom vylúčení z reprodukcie a prežívania sexualitu.“ Avšak okrem tabuizácie sexu diskusii bráni dominancia diskurzu produktivity. Človek s telesným znevýhodnením má byť v prvom rade „zamestnateľný“, tak sa meria naša hodnota. Odstrániť bariéry vo vzdelaní a zamestnaní je prvoradé pre naše zapojenie do trhu práce. To, že má človek s telesným postihnutím sex, trhu zatiaľ nepomáha, teda nie bez kontroverzie. Sex ľudí so znevýhodnením nie je produktívny a niekoho možno dokonca spojenie výrazov „produktívny sex“ a „postihnutie“ desia.

Nad otázkami sexu, znevýhodnenia, štátu a trhu sa v rozhovore z roku 2016 zamýšľala aj akademička Daniela Komanická. Svoje výhrady voči sexuálnej asistencii v Českej republike artikulovala na príklade divadla – ako si má človek s telesným znevýhodnením užívať lístok do divadla, keď nedisponuje asistenciou, ktorá by mu pomohla so všetkým ostatným? Podľa Daniely Komanickej má sexuálna asistencija slúžiť ako zlepšenie kvality života. Kládne si však otázku, či by radšej primárnym cieľom nemalo byť zabezpečenie prostredia, kde sa môže človek o sexuálne a romantické vzťahy usilovať sám/sama a kde môže svoju sexualitu otvorene prejavovať. Podľa nej takáto situácia len prehľbuje predstavu, že sú ľudia s telesným znevýhodnením spoločensky „neschopní/é“.

PRÍSTUP K SÚKROMIU A INÉ PRIVILÉGIÁ

Jeden z najznámejších blogerov o sexualite a telesnom postihnutí, Andrew Gurza, sa vo svojich príspevkoch často pýta, ako hovoriť o queer sexe či ako otvorene prežívať svoju queer sexualitu pred opatrovateľmi. Ako v posteli masturbovať a nepriviesť ráno opatrovateľku/opatrovateľa do šoku, ako vysvetliť opatrovateľke/opatrovateľovi potenciálne krvácanie análu. Andrewovou výhodou však naďalej zostáva profesionálny vzťah, ktorý so

svojím poskytovateľom starostlivosti má. Táto profesionalita tiež nastavuje hranice možného, ktoré by boli rozhodne inde, keby bola Andrewovou opatrovateľkou matka alebo iný člen rodiny. A to je bežné v slovenských podmienkach. Na blog, ktorý bude hovoriť o tejto téme, ešte stále čakám.

V tomto ohľade je organizácia Freya o niečo napred. Vzdelávajú a školia rodičov a iných rodinných príslušníkov. Príkladom je kurz s názvom „Naše dieťa dospívá aneb otázky a odpovedi pro pečující osoby dětí s hendikepem“. Súkromie a telesné znevýhodnenie je samostatnou témou. Na ulici je skôr túžbou ako možnosťou. Práve tam je človek väčšinou vystavený stigme, no doma často súkromie tiež neexistuje. Otázky sexuality ľudí so znevýhodnením preto musia adresovať aj tému práva na intimitu a súkromie.

TERAZ NÁS VIDÍ A TERAZ NIE

Sexuálna asistencija pre ľudí s telesným znevýhodnením je koncept, v ktorom sa spája túžba a potreba s politikou každodennosti. Súhlas klienta aj sexuálnej asistentky sa vynára ako súčasť tohto konceptu a naberá veľmi reálnu a materiálnu podobu. Je intimita a sexuálne uspokojenie právom? Kto a za akých podmienok má poskytovať takéto služby? Ak nie sú zabezpečené iné podmienky a služby, stáva sa sexuálna asistencija privilegiom? Alebo by sme sa mali slovu „privilegium“ v tomto kontexte radšej vyhýbať?

Po mojom stretnutí s Luciou Šídovou vo mne ešte dlho rezonovali tieto otázky. Špeciálne jej otázka o sexuálnej asistencii: „Ak klienti túto službu vyhľadávajú a obracajú sa na asistentky a nám tiež ďakujú za pomoc, potom je asi dobré, že tu táto možnosť je, nie? Na čo čakať?“

Čakať možno na ostatné služby, ktoré sa štát zaviazal poskytnúť. Čakať budeme na lepšie služby profesionalizovanej starostlivosti. Čakať budeme aj na to, že potreby ľudí s telesným znevýhodnením začnú byť zohľadňované vo verejnom priestore bez toho, aby sme sa ich neustále dožadovali. A zatiaľ bude sexuálna asistencija len možnosťou na trhu. V tom istom štáte, ktorý sa tvári, že sex work vlastne neexistuje.

**AUTORKA JE POLITOLÓGIČKA
A AKTIVISTKA. ŽIJE S BARIÉROU**